

اشتباهات مکرر املائی

ویرایش اول، مهرماه ۱۳۹۵

در این راهنما به اشتباهات مکرر املائی بعضی از دانشجویان در نگارش پایان‌نامه، مقاله و نامه‌های اداری اشاره می‌شود. البته اکثر موارد ذکر شده برای رشته‌های مهندسی است؛ چرا که دامنه این لغات در رشته‌های علوم انسانی بسیار گسترده و خارج از ظرفیت این نوشتار است. لازم به ذکر است که این نوشتار قصد ورود یا اشاره به موارد اختلافی یا سلیقه‌ای مانند فاصله/نیم فاصله و کلماتی نظیر سؤال/سؤال، هیئت/هیأت، داوود/داود و ... که بعضاً در طول زمان نیز تغییر کرده است را ندارد. به علاوه، استفاده از علامت تشدید یا اعراب در کلمات ذیل تنها به منظور وضوح است و نه به معنای الزام (یا عدم الزام) کاربرد آن.

- متغیر، بهینگی، ویژگی، ملاحظه، تأمین، میلیون ریال، شبهه، اهم، اعم، مواجهه، تابع نزولی یا صعودی، (فرم غلط: متغییر، بهینه‌گی، ملاحظه، تعمین، ملیون ریال، تابع نزولی یا سعودی)، (توجه: آل سعود، عربستان سعودی).
- فارغ التحصیل (یا فراغت از تحصیل): فارغ به معنی آسوده، خلاص و آزاد است (هم‌خانواده فراغت و فراغ). مثال: فراغ خاطر، از فراغ دوست.
- (قالب/غالب)، قالب: کالبد، شکل و پیکر، مانند قالب ریخته‌گری، قالب چوبی. غالب: چیره و پیروز (هم‌خانواده غلبه، مغلوب، اغلب).
- (ضُلب/سُلب)، سُلب: سخت و محکم، مانند جسم صلب (جسم جامد سخت و محکم). سلب به معنای کندن، جدا کردن، کنده شده، به قهر گرفته شده و محرومیت است، مانند سلب مسئولیت.
- (عرض/عرض‌الارض/ارز)، عرض: پهنا. عرض: ناموس و آبروی شخص. آرض: زمین. ارز: بها، ارزش و پول خارجی.
- (حوضه/حوزه)، حوضه به معنای آبگیر، گودال آب و ناحیه‌ای است که از آب یک رودخانه مشروب می‌شود (مانند حوضه رودخانه سفید رود). حوزه به معنای زمینه، گستره، ناحیه، قلمرو و مدرسه است؛ مانند حوزه ادبیات فارسی، حوزه فیزیک نظری، حوزه انتخابیه، حوزه علمیه.
- (نصاب/نصاب)، نصاب به معنای نصب کننده است. نصاب به معنای مقدار معین از هر چیزی است مانند «حد نصاب لازم را کسب نکرد».
- (منصوب/منسوب)، منصوب: نصب شده، برقرار شده و تعیین شده. منسوب: نسبت داده شده، دارای نسبت و همچنین قوم و خویش.
- (نصب/نسب)، نسب به معنای تبار و نژاد است (مانند اصل و نسب). همچنین نسب به معنای نسب‌شناس است.
- (سد/صد)، سد: آب‌بند و مانع شدن. صد (۱۰۰) عدد است (البته در اصل با سین بوده است؛ زیرا صاد در کلمات فارسی نیست، مانند سده‌ها).
- (هرم/آخرم)، هرم یک شکل هندسی است. حرم به معنای اندرون خانه، جای اهل و عیال مرد، گرداگرد کعبه، مرقد یا خانه بزرگان است.
- (جزر/جزر)، جزر به معنی ریشه و اصل است. جذر عدد نه برابر سه است. جزر به معنی پایین رفتن آب دریا است (جزر و مدّ آب دریا).
- (اسم/اِثم/عصم/اصم)، اسم به معنی نام، اثم به معنی گناه و عصم جمع عصمت است. اصمّ به معنی گُنگ است مانند اعداد اصمّ.
- (تَبِع/اطبع)، تبّع: پیروی و نتیجه، مانند «به تبع آن». طَبِع: خوی، سرشت، میل و طبیعت و همچنین چاپ یا مُهر کردن و چاپ کردن.
- (متبوع، مطبوع)، کسی یا چیزی که از آن پیروی می‌شود را متبوع می‌گویند، مانند کشور متبوع، وزارتخانه متبوع. متبوع هم‌خانواده تابع و تابعیت است. مطبوع به دو معنی خوشآیند و چاپ‌شده است.
- (مُهیا/مَحیا)، مهیا به معنای حاضر، آماده و فراهم است. محیا به معنی حیات و زندگی است و از حیّ می‌آید. البته در فارسی مستعمل نیست؛ اما در ادعیه آمده است (محیا و ممات).
- (تفریق/تفریح)، تفریح به معنای فارغ ساختن یا فارغ کردن است، مانند تفریح بودجه (فراغت از بودجه).
- (قریب/غریب، قُرب/غرب، قرابت/غرابت)، قریب، قُرب و قرابت به معنای نزدیک، نزدیکی، خویشاوندی است. غریب و غرابت به معنای نا آشنا، دور، غامض، دور از ذهن بودن و دوری است.
- (مستور/مسطور)، مستور به معنی پوشیده و پنهان است. مسطور به معنی مکتوب و نوشته شده است، مانند جملات مسطور.
- (أجل/عاجل)، أجل به معنای آینده، آخرت و در آینده است. عاجل به معنای شتابان و سریع است (عجله)، مانند «اقدام عاجل نمایید».
- (تعلّم/تألّم)، تعلّم به معنی یادگیری و آموختن است (هم‌خانواده تعلیم و علم). تألّم به معنی آندوهگین شدن است (هم‌خانواده آلام).
- (سلاح/اصلاح)، سلاح جمع اسلحه است. صلاح به معنای مصلحت، نیکی و شایستگی آمده است.
- (اساس/اثاث)، اساس به معنای پایه، بنیان و شالوده است. اثاث به معنای ابزار، وسایل، اسباب و کالا است مانند اثاث خانه.

البته در این نوشتار، معنای کلمات فوق‌الذکر به طور کامل آورده نشده است. همانگونه که در ابتدا نیز اشاره شد، دامنه لغات کاربردی در علوم انسانی بسیار گسترده است و مواردی از قبیل (قوس، غوص، غوث)، (غذا، قضا، غزا)، (اثر، عسر، عصر)، (ثواب، صواب)، (حلال، هلال)، (قدر، غدر)، (سفیر، صفر)، (سَفَر، صَفَر)، (مأمور، معمر) و (حذر، حضر) بسیار زیاد و خارج از ظرفیت نوشتار حاضر است. بهترین روش برای به خاطر سپاری موارد فوق، به خاطر سپاری هم‌خانواده‌های لغات مذکور است.

تنظیم: سید حمید جلالی نائینی - محمد مهدی جعفری